

Is er geen zon ? Dan toch een gouden folder, en een ruim aanbod zang-genoegen

Beste lezer,

Wij hebben u nodig. Onze cursus bekendmaken, mensen aanspreken die gregoriaans zouden willen aanleren. U kunt ons op een eenvoudige manier helpen. Hoe ?

1) Samen met deze nieuwsbrief vindt u 2 folders over de cursus Gregoriaans, sessie 2021-2013. Wetende dat mond-aan-mond reclame de beste reclame is, vragen wij u om deze folders te bezorgen aan mensen, van wie u weet dat zij interesse hebben voor het Gregoriaans. Misschien willen zij het aanleren, ontdekken of herontdekken? Leg deze folders niet opzij, maar bezorg ze hen. Want elke liefhebber van Gregoriaans is goud waard. Hartelijk dank!

2) Een even prettige manier om belangstellenden in contact te brengen met onze cursus zijn de "Zang+ namiddagen". Het zijn momenten waarop iedere belangstellende gratis kan meezingen met cursisten en oudcursisten onder leiding van Frans Mariman. De Zang+ namiddagen zijn een groot succes: belangstellenden zingen enthousiast mee, en verschillende van hen mochten we dit jaar als cursist begroeten. Vandaar onze tweede vraag aan u: stuur mensen die van Gregoriaans houden naar één of meer van onze Zang+ namiddagen:

- Zaterdag 8 september 14-16 u. Mechelen, Kathedraal
- Zaterdag 13 oktober 14-16 u. Gent, Kathedraal

3) Onze docenten Ronny Plovie en Pieter Mannaerts verzorgen voor Koor&Stem op zaterdag 29 september een seminarie Gregoriaans, rond het thema "Advent en Kersttijd". Iedereen is van harte welkom. Meer informatie elders in deze nieuwsbrief.

INTERVIEW

De man van Watou

Watou, Gregoriaans en Bernard Deheegher, in welke volgorde ook vormen een onafscheidelijk trio. Bernard koestert dat trio ruim dertig jaar. Hij werkt in Brussel, maar Watou blijft zijn stek. Daar woont hij met vrouw, zoon en dochter in een mooie herenwoning met riante tuin. Waar Gregoriaans het geluid van de stille en onthechting

wordt genoemd, is Bernard een waternal van klanken en een Bourgondiër pur sang. En toch bescheiden. Die typisch Vlaamse bescheidenheid belet niet dat

Watou en Gregoriaans op de wereldkaart staan. Naar aanleiding van de 11^e editie van het Festival interviewde Jan Dhondt hem.

Als je zo gedreven bezig bent met Gregoriaans, moet je over een stevige muzikale basis beschikken ?

Bernard Deheegher: "Wat dat betreft kan ik weinig voorleggen, alhoewel mijn passie grenzeloos is. Als kleine jongen al werd ik aangezogen

door de mysterieuze sonoriteit van de kerkelijke gezangen. Ze klonken zo bezwerend en tegelijkertijd zo zalvend dat ik telkens wegdroomde naar een andere dimensie. Het mystieke, waar je op die leeftijd nog geen weet van hebt, ervoer ik voluit als mysterieus zonder te beseffen hoe dicht ik daarmee toch bij de essentie kwam. Voor de overtuigde gelovige die ik toen was en overigens nog altijd ben, waren liturgie en muziek onlosmakelijk met elkaar verbonden in een ritus die mij dichterbij het ongrijpbare bracht. Preciezer gezegd, waar ik werd toegelaten, zij het met de hakken over de sloot."

Het moet voor jou dan waarschijnlijk een zwarte dag geweest zijn toen op het Tweede Vaticaans Concilie werd besloten om de volkstaal een prominentere rol toe te bedelen in de liturgie ?

Bernard Deheegher: "Over dat concilie zijn bibliotheken vol geschreven maar ik hou het erbij dat vooral de interpretatie ervan de oorzaak is dat het kind met het badwater werd weggegooid. Begrijpen is niet enkel een kwestie van taal, maar evenzeer van gevoel. Ook wie de woorden niet letterlijk begrijpt, voelt zonder de minste twijfel aan dat elk ritueel zijn eigen idioom verdient. In de rechtszaal praat je anders dan bij de bakker en daar is echt wel een reden voor. Sereniteit is niet gediend van vlotte quotes en lekker bekkende tussentaal. Gregoriaanse gezangen gaan zonder omwegen naar het hart. Het lijken wel gezongen iconen en precies daar-

door voor iedereen toegankelijk. Nergens vind je dezelfde symbiose tussen tekst en muziek. In de besluiten van het Concilie staat overigens niet te lezen dat het Gregoriaans en de Latijnse ritus gebannen moesten worden, wél dat de volkstaal gebruikt mocht worden. Toch leek het plotse-ling alsof je aan een besmettelijke ziekte leed wanneer je het Gregoriaans wilde verdedigen. Merkwaardig genoeg was op hetzelfde moment iedereen vol bewondering voor de mystieke dimensie van de Orthodoxe Kerk, maar beseften belangrijke mensen niet dat in onze eigen traditie even waardevolle pareltjes verscholen zaten. Intussen is er een loutering, waarbij respect is gegroeid voor andere accenten en nuances. De vijandigheid tegenover het Gregoriaans is omgebogen naar herwaardering en daar zijn we heel gelukkig mee."

Zou je kunnen stellen dat het gros van jullie publiek een soort getuigenis wil maken door massaal het Gregoriaans te steunen ?

Bernard Deheegher: "Dat is absoluut veel te kort door de bocht. De strijd hebben we al een hele tijd achter ons, en bovendien, we hoeven niets meer te bewijzen. Sedert geruime tijd stellen we vast dat ons publiek zoekende is, maar niet geheel omwille van kerkelijke motieven naar Watou komt. Grosso modo ontdek ik vijf categorieën: het ontdekkingspubliek voor wie het allemaal verrassend is, diegenen die op zoek zijn naar mystiek, de pure estheten, de professionelen en de romantici. Die kwalificaties staan uiteraard niet op hun voorhoofd geschreven, maar de gezichten spreken boekdelen. Het festival heeft daarom voor elk publiek iets in petto: concerten, audities, liturgie. Een niet onbelangrijk aspect is bovendien het universele. Gregoriaans wordt over de hele wereld gezongen, dat zie je in Watou, en ik schat de gemiddelde leeftijd van de koren niet hoger dan 30 jaar."

Op de affiche stonden ditmaal veel vrouwenkoren, terwijl velen ervan uitgaan dat Gregoriaans exclusief door mannen werd gebracht ?

Bernard Deheegher: "Die vergissing wordt wel meer gemaakt, maar het is historisch niet correct om ervan uit te gaan dat de vrouwen, vooral dan de religieuzen, geen Gregoriaans zongen. Het Gregoriaans ontwikkelde zich hoofdzakelijk binnen de moniale cultuur vanaf de 6e tot de 10e eeuw, waar ook een aantal vrouwenkloosters zoals de Benedictinessen toe behoorden. Natuurlijk is het zo dat de mannen toen, net zoals tot voor kort in het algemeen, het sociale leven domineerden en dus kwamen de vrouwen per definitie minder aan bod. Toch heeft dat niet belet dat we in de 11e eeuw een figuur als Hildegard von Bingen krijgen, die wondermooie composities heeft nage-laten. Sedert 15 jaar kennen de vrouwenschola's overal een heropbloei, en het is merkwaardig op welk hoog niveau ze hun intrede hebben gedaan."

Droom je er soms van om het festival in een majestueuze basiliek of een immense kathedraal te kunnen brengen ?

Bernard Deheegher: "Dit festival is in Watou ontstaan en geworteld, en ik kan mij niet voorstellen dat ik de wereld niet voorstellen dat ik de hele beweging daarrond elders op gang zou krijgen. Je stapt niet zomaar een locatie binnen met de mededeling: "En volgend jaar brengen we hier een Gregoriaans festival om duimen en vingers bij af te likken!" Dergelijke onderneming groeit en krijgt vorm in de loop der jaren. Als onze gastkerk niet kan wedijveren met een of andere superlocatie, dan is dat maar zo. Natuurlijk hebben sommige kerken een betere akoestiek, is de zichtbaarheid niet overal even goed en heeft niet elke kerk een concertorgel, maar alles bij elkaar brengt Watou het er niet slecht van af. Trouwens, we houden ook een aantal ouvertures in andere kerken, en wat de ene te weinig heeft, wordt ruimschoots gecompenseerd door de andere. Zo gaat het toch ook in het gewone leven ?"

Jan Dhondt

Zaterdag 29 september 9-17 u. Seminarie Gregoriaans "Advent en Kersttijd"

Docenten: Ronny Plovie en Pieter Mannaerts
Plaats: Abdij OLV van Nazareth, Abdijlaan 9, 2960 Brecht
Ingericht door "Koor&Stem Antwerpen"

Inschrijven vóór 20 september : anita.croon@skynet.be met vermelding "cursus gregoriaans". Inschrijvingsgeld 12 € (incl. koffie, thee en soep) te storten op rek nr 001-4635533-76 van Koor&Stem Antwerpen vzw. Lunchpakket zelf meebrengen!

BOEKEN

Meer dan bier

Op 8 juni presenteerde uitgeverij Davidsfonds een boek over de abdij van Westvleteren. De abdij van Westvleteren is al eeuwen een bijzondere plek van rust en bezinning. Het trappistenbier dat de monniken er brouwen is wereldbe-roemd. Maar Westvleteren is meer dan bier. Van heinde en verre zakken mensen af naar de Sint-Sixtusabdij om er een liturgische dienst bij te wonen. Pas nadien trekken zij naar de plaatselijke herberg om er een heerlijk biertje te drinken. Maar de abdij biedt nog veel meer...

Zo leest de geschiedenis van de abdij als een aaneenschakeling van opmerkelijke verhalen en anekdotes. Zo wilden de monniken eind 19de eeuw een chocolaterie opstarten om daaruit inkomsten te halen. Bij het begin van WO II was majoor-generaal Montgomery te gast in de abdij. Bij de terugtrekking van het Engelse leger liet hij een koffer vol belangrijke documenten en kaarten achter die de trappisten moesten bewaren. Kaarten die tijdens de oorlog nog van pas zouden komen voor het verzet. Die koffer kon de monniken in grote problemen brengen, want tijdens de oorlog werd de abdij gebruikt door de Duitse bezetter. Zij gebruikten de plek als hoofdkwartier en eisten er kamers en bier op. Toch werden, met gevaar voor het eigen leven, in het grootste geheim joodse vluchtelingen opgevangen en verstoppt in de abdij.

Op basis van bijzondere archiefstukken (zoals eeuwen-oude kasboeken) en herinneringen van de paters schrijft broeder Johannes Lootens ocsó de geschiedenis van de abdij voor het eerst neer in « De abdij van Westvleteren », een boekproject dat een unieke kijk biedt op 180 jaar geschiedenis. Naast de geschiedenis komt ook het spiri-tuele leven in de abdij komt aan bod. Abt Manu Van Hecke schreef een boekdeel over wat het betekent vandaag broeder te zijn en te leven volgens de spiritualiteit van de cisterciënzers.

In 2008 werd gestart met grondige verbouwingen aan de abdij. Het derde deel van dit boekproject gaat in op het architecturale avontuur. Het bouwproject van architect Bob Van Reeth wordt gekaderd in de traditie van de cister-ciënzearchitectuur. Het bouwverhaal wordt aangevuld met gesprekken met mensen die nauw betrokken zijn bij het reilen en zeilen van de (klooster)gemeenschap.

INTERMEZZO

SINT-JANSKERK SCHITTERT WEER. In Mechelen is de buitenrestauratie van de Sint-Jan-Baptist en Sint-Jan-Evangelistkerk na meer dan drie jaar voltooid. Het gotische monument in zandsteen heeft een grote ergoed-waarde en ook een niet te onder-schatten toeristisch potentieel. Het fraaie resultaat van de buitenres-tauratie draagt bij tot de algemene

uitstraling van de Mechelse binnenstad. De 'Sint-Janskerk' is een vijftiende-eeuwse, gotische, driebeukige kruiskerk met een driezijdige koorluiting en een vrijstaande westertoren. Ten noorden van het koor bevindt zich de sacramentskapel uit 1546. De imposante westertoren heeft een ingebouwde trap-toren. Boven de kruising staat een typische dakruiter. De kerk herbergt kunstschaten van een uitzonderlijke kwaliteit, zoals een triptiek van Rubens, barok beeldsnijwerk en zeer zeldzame vijftiende-eeuwse muurschilderingen die in 2008 werden blootgelegd. De kerk van Sint-Jan-Baptist en Sint-Jan-Evangelist behoort tot het ensemble kerken 'Torens aan de Dijle'. "Van alle Vlaamse steden heeft Mechelen de hoogste concentratie van beschermde kerken in de binnenstad.

RITUALE ALS TOPSTUK. Dat gregoriaanse bronnen ook topstukken kunnen zijn bewijst het Rituale Cisterciense dat in 2007 toegevoegd werd aan de lijst Vlaamse topstukken. Een rituale is een boek met teksten en gezangen die buiten de mis- of officiële liturgie vallen, zoals voor andere sacramenten of zegeningen, en is bedoeld voor de celebrant. Het Rituale Cisterciense is een klein perkamenten handschrift (210x150mm) van 119 folio's en dateert vermoedelijk uit het eerste kwart van de veertiende eeuw. Het handschrift bevat grotendeels een exsequiale (dodenliturgie) en de aard van de gebeden doet vermoeden dat het een oorsprong kent in de cisterciënzer-orde. Ook de blindgestempelde middeleeuwse band verwijst naar die oorsprong. Hij is voorzien van zogenaamde duinen-
visjes en het opschrift 'Liber abbatis beate Marie de Dunis', wat bevestigt dat het handschrift afkomstig is uit de bekende cisterciënzerabdij van Onze-Lieve-Vrouw Ter Duinen in Koksijde. Het handschrift is uitzonderlijk omdat het een van de weinige bewaarde handschriften van de voormalige abdij is die muzieknotatie bevat. Het gaat daarbij om zwarte kwadraatnotatie op vier rode lijnen. De teksten van de dodenliturgie zijn vast omlijnd maar de samensteller van het handschrift heeft er voor gezorgd dat de celebrant (de abt of een priester) zich niet zou vergissen wat de melodieën betreft. Ook toen bleek enige houvast wel welkom.

ECHT ANTWERPS ? De Onze Lieve Vrouwekathedraal in Antwerpen is de mooiste van de Benelux. Dat blijkt uit een onderzoek van de website Stedentripper. Foto's van de binnen- en buitenzijde van 35 vooraf geselecteerde kerken uit België, Luxemburg en Nederland werden door 891 mensen naar eigen smaak op volgorde gezet waardoor een top 20 werd samengesteld. De Sint-Michiels en Sint-Goedele kathedraal in Brussel staat op de tweede plaats, de kathedrale basiliek Sint-Bavo uit Haarlem op de derde plaats. Plaats vier is voor Sint-Jan in Den Bosch. De Sint-Petrus en Pauluskerk in Oostende bekleedt de vijfde plaats. De top 10 wordt vervolgd door Domkerk in Utrecht (zes), Sint-Baafs in Gent (zeven), de basiliek in Oudenbosch (acht), de Sint-Maartenskerk in Leper (negen) en de basiliek van Koekelberg (tien). Op elf staat de Onze Lieve Vrouw kathedraal in Doornik. De Catharinakerk in Eindhoven staat op de twaalfde plaats. Dertiende is de Oude Kerk in Amsterdam, veertiende de Notre Dame kathedraal in Luxemburg. De Sint-Willibrordus basiliek staat op de vijftiende plaats, de Sint-Mariakerk in Schaarbeek op de zestiende plaats, de Sint-Pauluskerk in Antwerpen op de zeventiende plaats. De Grote Kerk in Breda is achttiende. Op de negentiende plaats staat de Sint-Salvatorskathedraal in Brugge. De Nieuwe Kerk in Delft sluit het rijtje af.

NIEUWE KLOKKEN. De kathedraal Notre Dame in Parijs krijgt acht nieuwe klokken. Daarmee is een uitgave gemoeid van 2 miljoen euro. De nieuwe klokken vervangen de klokken die in 1856 door Napoléon III werden geschenken om de geboorte van zijn zoon te vieren. Hun kwaliteit liet echter te wensen over omdat zij in minderwaardig metaal zijn gegoten.

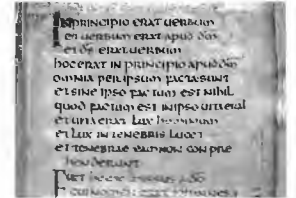
RELIGIEUS TOERISME. Meer dan een vijfde van de 90 miljoen toeristen die Frankrijk jaarlijks bezoeken, reizen naar het land om spirituele of religieuze redenen. Een derde van de bezoekers van de vijftien bekendste Franse bedevaartsoorden is afkomstig uit het buitenland. De bedevaartsoorden zullen zich voortaan via een website en in reclamecampagnes gemeenschappelijk bekendmaken. De meerderheid van de religieuze toeristen is afkomstig uit België, Spanje, Italië en Duitsland. De

voorbij jaren was er een opmerkelijke stijging van bezoekers uit Rusland, de ex-Sovjetlanden, China, Zuid-Korea en India. Met 6 miljoen pelgrims per jaar blijft Lourdes het populairste Franse bedevaartsoord, gevolgd door de Mont Saint Michel met 3 miljoen bezoekers. De kathedraal van Chartres en het heiligdom van Maria in Rocamadour staan op de derde plaats, met elk 1,5 bezoekers per jaar.

VATICAN EN HANDSCHRIFTEN. De bibliotheek van het Vaticaan en de Bodleian Library van Oxford, de oudste openbare bibliotheek van Europa, bundelen hun krachten voor de digitalisering van 1,5 miljoen handschriften die in hun bezit zijn. Volgens 'L'Osservatore Romano' gebeurt dat in het kader van een project dat wordt betaald door de Polonskystichting. Voor de bibliotheek van het Vaticaan gaat het om 80.000 manuscripten en 8.900 wiegendrukken (incunabulen die voor 1501 in Europa werden gedrukt). Met de digitalisering wil de Vaticaanse bibliotheek er vooral voor zorgen dat deze werken gemakkelijker kunnen worden geraadpleegd.

NAVOLGING VAN CHRISTUS. Er komt een hertaling van het middeleeuwse boek Navolging van Christus, speciaal voor managers. Dat meldt het Friesch Dagblad. Het eeuwenoude en beroemde boek *De imitatione Christi*, geschreven door mysticus Thomas à Kempis (ca. 1380-1472), inspireert wereldwijd nog steeds heel veel mensen en regelmatig komen er nieuwe vertalingen uit.

OUDESTE INTACT MANUSCRIPT. De Jezuïeten hebben een kopie van het Evangelie volgens Johannes die uit de zevende eeuw dateert verkocht aan de nationale Britse bibliotheek. Het gaat om het oudste intacte manuscript van Europa. Met de verkoop is een bedrag van 10,9 miljoen euro gemoeid. Het manuscript was al sedert 1979 uitgeleend aan de British Library. Het manuscript, het evangelie van Cuthbert genoemd, werd rond 698 in het graf van deze monnik geplaatst. In 1104 werd het manuscript herontdekt in de kathedraal van Durham toen het graf werd verplaatst om te ontsnappen aan de invasie van de Vikings. De British Library heeft de aankoop van het manuscript grotendeels gefinancierd met giften. Het kleine boek, zo groot als een hand, is vlot leesbaar en bevindt zich in een uitzonderlijk goede staat. Het manuscript wordt binnenkort tentoongesteld in Londen en Durham.

EINSIEDELN GERESTAUREERD. Het parlement van het Zwitserse kanton Schwytz heeft met 81 stemmen tegen 1 een subsidie van 6,6 miljoen euro goedgekeurd voor de restauratie van de abdij van Einsiedeln. De totale kostprijs van de restauratie wordt geraamd op meer dan 50 miljoen euro. De abdij behoort tot het nationaal en internationaal erfgoed. De abdij en de activiteiten die gepaard gaan met de bedevaart zijn belangrijk voor de economie van de regio.

BETHLEHEM. Israëliische archeologen hebben een bijna 3.000 jaar oud zegel met het woord "Bethlehem" opgegraven. Dat is het oudst bekende bewijs buiten de Bijbel voor het bestaan van de latere geboortestad van Jezus. Het zegel is gemaakt uit klei en heeft een doorsnee van 1,5 centimeter. Het dateert uit de zevende of achtste eeuw van voor onze tijdrekening en daarmee uit de periode van de eerste joodse tempels in Jeruzalem. Het zegel werd gevonden tijdens opgravingen op een belangrijke archeologische site net buiten de oude stadswallen van Jeruzalem. Aangenomen wordt dat koning David er zijn paleis bouwde en zijn hoofdstad er vestigde. Vermoedelijk werd het zegel, een zogenaamde "bulla", gebruikt om voorwerpen of documenten te verzegelen. Vermoedelijk verzegelde het een koffer belastingen die vanuit Bethlehem naar de

koning in Jeruzalem werd gestuurd. Bij dit soort taksen kon het gaan om zilver of ook natuurproducten zoals wijn of graan. Een deel van de inscriptie verwijst naar het zevende jaar van een regentschap. Het is evenwel niet duidelijk om welke joodse koning het gaat.

